

SYSTEM OBRONY POWSZECHNEJ - STAN AKTUALNY I PERSPEKTYWY ROZWOJU

Grzegorz Kwaśniak - Absolwent Akademii Wojskowej w Brnie. Pracę doktorską na temat „Zarządzanie strategiczne w obszarze Sił Zbrojnych RP w warunkach radykalnych zmian otoczenia” obronił w 2005 r. w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie. Przez większą część swojej kariery zawodowej służył w pododdziałach bojowych SZ RP. W latach 2006-2010 pracował w Zarządzie Planowania Strategicznego SG WP oraz AON. Członek zespołu opracowującego Strategię Bezpieczeństwa Narodowego RP 2007 oraz autor wielu artykułów z zakresu zarządzania strategicznego oraz funkcjonowania systemu bezpieczeństwa narodowego RP. Twórca koncepcji budowy Wojsk Obrony Terytorialnej oraz w latach 2016-2020 dyrektor Biura ds. Budowy Obrony Terytorialnej. Aktualnie adiunkt oraz dyrektor zakładu bezpieczeństwa w Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Nysie.

Jest to zagadnienie które pojawia się w naszej debacie publicznej już od

ponad dwudziestu lat, jednak poza kilkoma formalnymi zapisami w starej ustawie o powszechnym obowiązku obrony oraz nowej ustawie o obronie Ojczyzny [1], system ten nigdy nie wszedł w fazę praktycznej realizacji.

Niestety również obecnie pomimo wielu deklaracji ze strony przedstawicieli aktualnego i poprzedniego rządu nie udało się zbudować systemu obrony powszechnej, co jest poważnym zaniedbaniem i może mieć daleko idące konsekwencje, dla naszego bezpieczeństwa. Dlatego musimy sobie uświadomić, że:

Po pierwsze, to społeczeństwo polskie jest najważniejszym podmiotem i zasobem naszego systemu bezpieczeństwa, a kluczem do sukcesu w wojnie hybrydowej i totalnej jest formowanie świadomości społecznej oraz promowanie postawy zaangażowania obywateli w obronę ojczyzny.

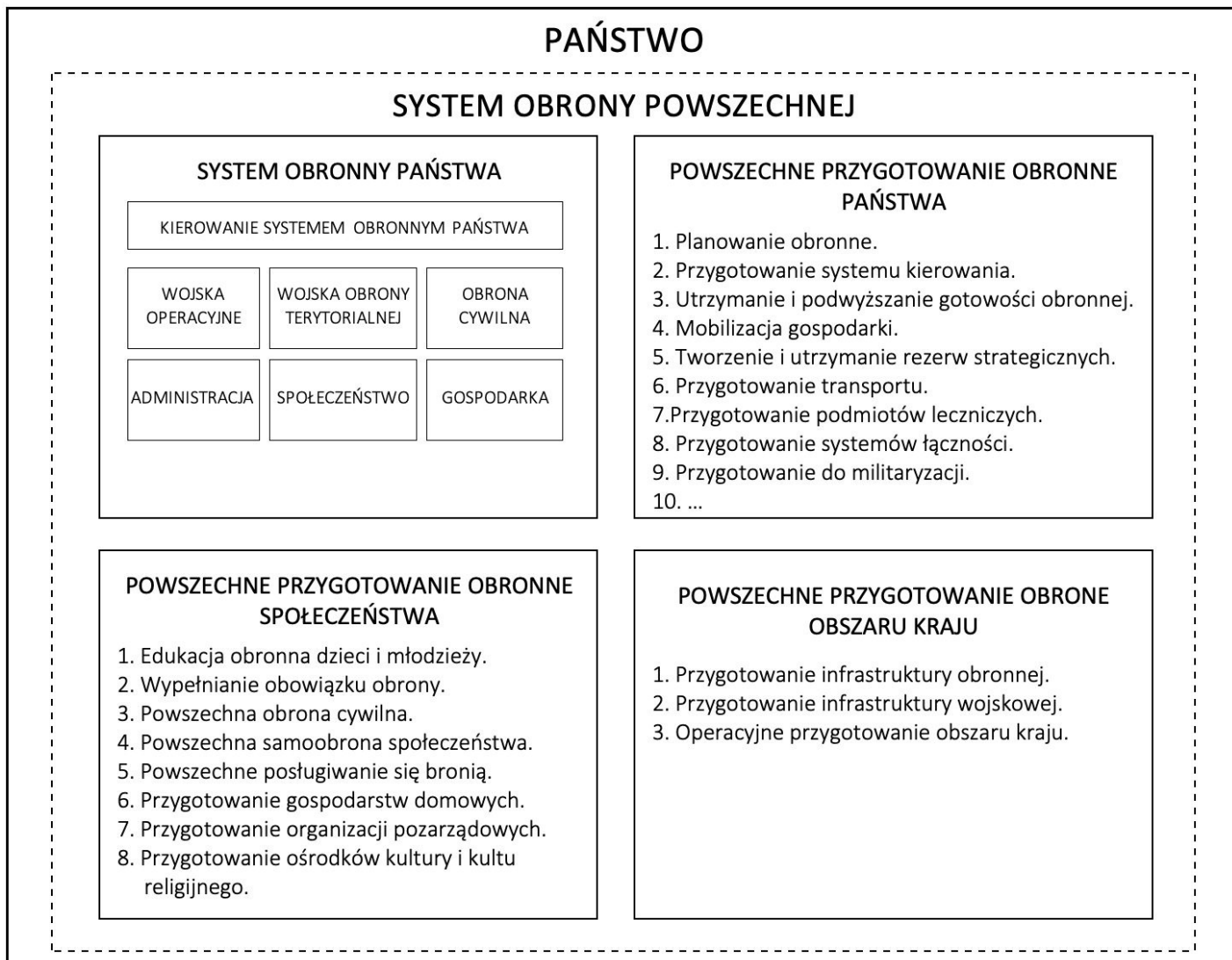
Po drugie, odpowiedzią naszego państwa powinna być zmiana ukształtowanego przez ostatnie kilkadziesiąt lat paradygmatu myślenia o bezpieczeństwie narodowym (który zakłada prowadzenie obrony kraju, głównie przez profesjonalne wojska operacyjne), na rzecz obrony powszechnej (totalnej) prowadzonej przez całe

społeczeństwo, zorganizowane w ramach SOP.

Po trzecie, w wojnie hybrydowej oraz w wojnie totalnej tylko aktywny wysiłek całego, odpowiednio przygotowanego i zorganizowanego społeczeństwa, może zapewnić niezbędną odporność państwa na zagrożenia oraz odstraszyć potencjalnego przeciwnika.

Stąd też, budowa SOP musi być traktowana jako jeden z najważniejszych elementów polskiej strategii bezpieczeństwa oraz systemu bezpieczeństwa narodowego i musi być najważniejszym zadaniem naszego państwa w ciągu najbliższych 2-3 lat. Dobra wiadomość jest taka, że pierwszy krok w tym kierunku został już wykonany. Utworzenie w 2017 r. WOT spowodowało: głęboką zmianę w myśleniu o bezpieczeństwie, odblokowało potencjał obronny naszego społeczeństwa oraz pokazało właściwy kierunek zmian.

Czas najwyższy na drugi krok, tzn. budowę systemu obrony powszechnej. Proces ten powinien polegać przede wszystkim na odbudowie i modernizacji aktualnego systemu obronnego o charakterze selektywnym w nowy system obronny o charakterze powszechnym, w celu uzyskania powszechnego i masowego zaangażowania potencjału państwa oraz społeczeństwa w wojnie (Rys.1).

Rysunek 1. Koncepcja budowy systemu obrony powszechnej

Źródło: Opracowanie własne

W tej sytuacji projektowany system obrony powszechnej powinien składać się z następujących funkcjonalnie zintegrowanych elementów: całej administracji publicznej, większości gospodarki narodowej, znacznej większości społeczeństwa, obrony cywilnej, Wojsk Obrony Terytorialnej, wojsk operacyjnych oraz procedur umożliwiających skuteczne działanie całego systemu, w tym szczególnie procedur w zakresie: powszechnego przygotowania obronnego społeczeństwa, powszechnego przygotowania obronnego państwa, powszechnego przygotowania obronnego obszaru kraju.

1. System obronny państwa

System obronny państwa, to wyodrębniona funkcjonalnie część potencjału administracyjnego, społecznego, gospodarczego oraz militarnego państwa przeznaczona i przygotowana do zwalczania zagrożeń i kryzysów militarnych oraz zapewnienia zwycięstwa w wojnie. System ten składa się z wojsk operacyjnych, WOT, obrony

cywilnej, administracji publicznej, społeczeństwa, gospodarki narodowej oraz podsystemu kierowania.

Aktualny system obronny został zbudowany w połowie lat 60. XX w., w okresie, w którym Polska pod względem politycznym, ekonomicznym i społecznym była całkowicie innym krajem i miała całkowicie inne interesy narodowe. Dzisiaj Polska jest krajem demokratycznym, niepodległym, z gospodarką wolnorynkową, a Polacy narodem odbudowującym swój patriotyzm oraz podmiotowość, ważnym członkiem NATO oraz sojusznikiem USA. Jednak wciąż ostatnich trzydziestu lat nie przeprowadzono żadnej znaczącej modernizacji systemu obronnego, a wprost przeciwnie jego funkcjonowanie uległo pogorszeniu i to w większości obszarów.

Jednym z nich jest administracja publiczna. Reforma administracyjna w latach 90. XX w. oraz przekazanie kompetencji w zakresie obrony narodowej na szczebel samorządowy spowodowało ich poważną decentralizację. Jednak brak profesjonalnego przygotowania kadr oraz struktur i procedur zaowocowało ucieczką od odpowiedzialności oraz lekceważeniem problematyki bezpieczeństwa militarnego przez większość prezydentów, starostów i burmistrzów. Nawet przyjęcie przez Sejm w 2022 r. kluczowej dla naszego bezpieczeństwa ustawy o obronie Ojczyzny nie spowodowało przełomu w tym zakresie.

Kierowanie systemem obronnym państwa. Kierowanie systemem obronnym to realizacja procedur, które umożliwiają osiąganie celów oraz realizację zadań obronnych na wszystkich szczeblach funkcjonowania administracji publicznej w oparciu o trójstopniowy podział terytorium kraju (województwo, powiat, gmina). Rolą systemu kierowania jest sprzężenie wszystkich elementów systemu obronnego państwa w jednolitą sprawnie funkcjonującą całość, umożliwiającą realizację wszystkich zadań obronnych w okresie pokoju, kryzysu i wojny. System ten przygotowany w czasie pokoju, powinien być zdolny do rozwinięcia go na czas kryzysu i wojny. Kierowanie systemem odbywa się na poziomie politycznym, strategicznym, operacyjnym i taktycznym.

Wojska operacyjne. Wojska operacyjne to podstawowa część Sił Zbrojnych RP, przeznaczona głównie do bezpośredniej obrony granic oraz terytorium kraju poprzez odstraszenie, wymuszanie lub prowadzenie walki zbrojnej. W skład wojsk operacyjnych wchodzi jednostki wojskowe różnych rodzajów sił zbrojnych (Wojsk Lądowych, Sił Powietrznych, Marynarki Wojennej, Wojsk Specjalnych) przygotowane do prowadzenia operacji połączonych, w tym szczególnie strategicznej operacji obronnej.

Jednak biorąc pod uwagę aktualne zdolności SZ RP można stwierdzić, że po trzydziestu latach reform oraz po ponad dwudziestu latach członkostwa w NATO, gotowość bojowa naszych sił zbrojnych praktycznie nie istnieje oraz nie posiadają one zdolności do przeprowadzenia nawet jednej niewielkiej operacji obronnej. Podstawowe dane statystyczne wskazują, że z czternastu brygad operacyjnych jedynie jedna, posiada ukończenie w ludzi powyższej 90%. Kolejne dwie niewiele ponad 80%, natomiast pozostałe średnio, ponad 50%, co jest poza jakimikolwiek standardami NATO i czyni je niezdolnymi do walki.

Wojska Obrony Terytorialnej. WOT są piątym rodzajem SZ RP funkcjonującym od 2017 r., i przeznaczonym do wsparcia wojsk operacyjnych w operacjach obronnych oraz stabilizowania sytuacji w zakresie bezpieczeństwa militarnego na terenie całego kraju. WOT są ważnym elementem systemu obronnego państwa. Użycie tej formacji jest szczególnie pożądane w warunkach wojny hybrydowej i totalnej.

Pierwszym celem WOT jest wspieranie administracji rządowej i samorządowej oraz społeczności lokalnych w budowie bezpiecznych warunków życia i rozwoju. Drugim celem WOT jest wzmocnienie potencjału odstraszenia SZ RP, poprzez wsparcie wojsk operacyjnych w strefie działań bezpośrednich. Trzecim celem jest stabilizowanie sytuacji w tylnej strefie działań wojsk operacyjnych oraz na terenach czasowo zajętych przez przeciwnika.

WOT są nowoczesną i coraz lepiej przygotowaną do działania w warunkach współczesnej wojny formacją, jednak dalsza skuteczna realizacja strategii obrony powszechnej wymaga przyspieszenia ich rozwoju do około 100 tys. żołnierzy w ramach terytorialnej służby wojskowej i 200 tys. w aktywnej rezerwie (ok. 750 żołnierzy w każdym powiecie) oraz pogłębienia procesu integracji funkcjonalnej WOT z organami administracji rządowej, samorządowej oraz społeczeństwem i przedsiębiorcami.

Obrona cywilna. Obrona cywilna to wewnętrzny system ochronny państwa i społeczeństwa działający na obszarze całego kraju, którego celem jest ochrona ludności, zakładów pracy i urządzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i katastrof. Niestety z dniem wejścia w życie ustawy o obronie Ojczyzny obrona cywilna w Polsce straciła prawne podstawy swojego istnienia i na dzień dzisiejszy nie istnieje ani prawnie ani funkcjonalnie. To niewątpliwie zaniedbanie spowodowało, że społeczeństwo polskie w obliczu wojny na Ukrainie, znalazło się bez możliwości skutecznej ochrony swojego zdrowia i życia na masową skalę.

Administracja publiczna. Współczesna administracja publiczna stanowi całość struktur organizacyjnych oraz ludzi zatrudnionych w tych strukturach spełniających zadania publiczne, zbiorowe i indywidualne, wynikające z sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej danego kraju, w tym również zadania obronne i operacyjne z zakresu bezpieczeństwa publicznego i militarnego [2].

Aby jednak w pełni wykorzystać potencjał polskiej administracji w zakresie bezpieczeństwa militarnego,

konieczne jest opracowanie i wdrożenie nowych rozwiązań organizacyjnych oraz prawnych określających jej współdziałanie w czasie pokoju, kryzysów militarnych oraz wojny ze społeczeństwem, WOT i obroną cywilną. Działania te powinny być realizowane przede wszystkim w ramach systemu obronnego państwa oraz systemu zarządzania kryzysowego i powinny zmierzać w kierunku ich lepszej funkcjonalnej integracji oraz powszechnego zaangażowania administracji w modernizację systemu bezpieczeństwa państwa na wszystkich poziomach jego funkcjonowania.

Spółczesność polskie. Współczesne społeczeństwo to duża zbiorowość ludzka, zamieszkująca dane terytorium, posiadająca własną kulturę, wspólną tożsamość oraz sieć wzajemnych stosunków społecznych. Nowoczesne społeczeństwo powinno posiadać własne sprawne instytucje oraz formę organizacyjną w postaci niepodległego i suwerennego państwa, pozwalające mu na rozwój oraz bezpieczne funkcjonowanie. W warunkach wojny hybrydowej i totalnej powszechne oraz masowe przygotowanie i zaangażowanie się społeczeństwa do wspólnej walki o własne bezpieczeństwo jest warunkiem jego przetrwania.

Aktualnie, kluczową sprawą jest stworzenie i rozwijanie przez państwo polskie sprawnego systemu wychowania i szkolenia, który potrafi ten naturalny, społeczny potencjał przygotować i wykorzystać. Przygotowanie społeczeństwa polskiego powinno zmierzać w kierunku formowania powszechnej świadomości obywatelskiej, narodowej i informacyjnej. Natomiast celem państwa powinna być ochrona społeczeństwa przed jego destabilizacją i dezintegracją.

Gospodarka narodowa. Mobilizacja gospodarki stanowi część mobilizacji powszechnej i obejmuje zespół działań związanych z przystosowaniem przedsiębiorstw do przejścia, a następnie funkcjonowania w warunkach wojennych. Mobilizacja gospodarki oznacza też przestawienie gospodarki narodowej na gospodarkę wojenną oraz podporządkowanie określonych dziedzin gospodarki narodowej celom wojny. Przejawia się ona jako działania państwa na rzecz zapewnienia nadrzędności zadań militarnych w gospodarce nad zadaniami pokojowego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Współczesny system mobilizacji polskiej gospodarki wymaga pilnego przygotowania nowego powszechnego Programu Mobilizacji Gospodarki. Przeprowadzone analizy wskazują, że aktualnie ujęte tam przedsiębiorstwa, nie są w stanie zapewnić właściwego poziomu zaopatrzenia w środki walki dla prowadzących działania wojenne SZ RP oraz zaspokoić rosnącego na masową skalę zapotrzebowania na niezbędne do życia środki zaopatrzenia dla znajdującego się w stanie wojny społeczeństwa.

2. Przygotowanie obronne społeczeństwa

Przygotowanie obronne społeczeństwa polskiego powinno być realizowane w sposób powszechny przez wszystkie organy administracji publicznej na podstawie Konstytucji RP - art.1 [3] oraz art. 85 [4], Strategii Bezpieczeństwa Narodowego RP 2020 [5] oraz Ustawy o obronie Ojczyzny [6]. Jednak w praktyce proces ten realizowany jest w niewielkim zakresie i w sposób skuteczny dociera zaledwie do kilku procent społeczeństwa, całą resztę (ponad 90 %) pozostawiając poza systemem i przyzwyczajając w ten sposób do bierności, obojętności oraz lekceważenia obowiązków wobec ojczyzny i wspólnoty narodowej.

Przygotowanie obronne społeczeństwa przez organy administracji publicznej może być realizowane może być realizowane na różne sposoby, jednak w Polsce przynajmniej teoretycznie jest realizowane poprzez:

1. Edukacja obronna dzieci i młodzieży. Aktualnie przygotowanie dzieci oraz młodzieży oparte jest na uczestnictwie w obowiązkowych zajęciach z przedmiotu „Edukacja dla bezpieczeństwa” dla uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Jednak przedmiot ten koncentruje się głównie na zagrożeniach niemilitarnych (klęski żywiołowe, pierwsza pomoc), natomiast w niewielkim zakresie uwzględnia zagrożenia militarne i szkolenie wojskowe - co powoduje, że przygotowanie naszej młodzieży do zachowania się na współczesnym polu walki jest raczej wyjątkiem, a nie regułą.

2. Wypełnianie obowiązku obrony. W praktyce obowiązek obrony Ojczyzny obywatele polscy realizują głównie poprzez pełnienia czynnej służby wojskowej która realnie ogranicza się do: pełnienia zawodowej służby wojskowej; terytorialnej służby wojskowej i dobrowolnej zasadniczej służby wojskowej, co na dzień dzisiejszy daje w sumie około 190 000 żołnierzy czyli zaledwie około 0,5 % społeczeństwa, a docelowo 300 000 żołnierzy czyli około 0,8 % społeczeństwa - a więc o żadnej powszechności nie może być mowy.

Najbardziej niepokojące jest jednak zaniedbanie przez nasze państwo pozostałych, znanych i stosowanych w innych państwach europejskich, sposobów przygotowań obronnych. Do najważniejszych z nich możemy zaliczyć:

3. Brak powszechnej obrony cywilnej. Po ponad pięćdziesięciu latach istnienia obrona cywilna formalnie została w Polsce zlikwidowana w marcu 2022 r. wraz z wejściem w życie ustawy o obronie Ojczyzny. Jest to niestety jeden z przykładów słabości naszych elit politycznych, likwidacja obrony cywilnej to z jednej strony brak realizacji zobowiązań międzynarodowych ale co gorsze, to pozbawienie większości polskiego społeczeństwa możliwości skutecznej obrony i ochrony życia i zdrowia w obliczu wojny. Sytuację pogarsza jeszcze dodatkowo prawie całkowity brak na terenie Polski schronów i ukryć dla ludności cywilnej. Co gorsza kolejne rządy albo nie

dostrzegały tego problemu albo próbowały go ukryć przed opinią publiczną. Przykładem jest przeprowadzenie w roku 2023 przez MSWiA na terenie całego kraju inwentaryzacji schronów oraz wprowadzenie fikcyjnej kategorii „miejsce doraźnego schronienia”, co zafałszowało rzeczywisty obraz sytuacji dając obywatelom fikcyjne poczucie bezpieczeństwa.

4. Brak powszechnego przygotowania społeczeństwa do samoobrony. Podobnie ma się sprawa z przygotowaniem społeczeństwa do samoobrony. Również w tym przypadku nieprzemysłana likwidacja ustawy o powszechnym obowiązku obrony oraz zupełne pominięcie tej kwestii w nowej ustawie o obronie Ojczyzny spowodowało całkowitą (prawną i funkcjonalną) likwidację problematyki przygotowania społeczeństwa do samoobrony w działalności administracji rządowej i samorządowej [7]. Błąd ten pogłębił tylko wieloletnie zaniedbania w tej sprawie i spowodował, że społeczeństwo polskie jest obecnie nieprzygotowane do podejmowania działań w zakresie ochrony własnego życia i zdrowia, ochrony własnych gospodarstw domowych oraz udzielania pierwszej pomocy.

5. Brak powszechnej umiejętności posługiwania się bronią. Bardzo ważną rolę w procesie przygotowania obronnego społeczeństwa odgrywa również problematyka powszechnego dostępu do broni oraz budowania w społeczeństwie kultury obchodzenia się z bronią. Statystyki pokazują, że polskie społeczeństwo jest jednym z najbardziej rozbrojonych w Europie. Niezrozumiały opór kolejnych po 1989 r. rządów spowodował, że sytuacja ta staje się coraz bardziej niebezpieczna, ponieważ takie kompletnie rozbrojone społeczeństwo, może stać się łatwym łupem dla agresora.

6. Brak powszechnego przygotowania gospodarstw domowych. Przygotowanie gospodarstw domowych jest współcześnie rozumiane jako przygotowanie do zadań związanych z szeroko pojętą aprowizacją, tj. zadbanie o bezpieczeństwo żywnościowe, higieniczne i sanitarne rodzin oraz społeczności lokalnych. Przygotowanie gospodarstw domowych powinno się rozpoczynać już w czasie pokoju od zgromadzenia przez rodziny oraz organy administracji samorządowej artykułów pierwszej potrzeby, niezbędnych do przetrwania i funkcjonowania przez okres co najmniej kilku dni. Aktualnie w Polsce nie ma żadnych przepisów regulujących ww. kwestie, natomiast społeczeństwo i rodziny, po latach dobrobytu i braku troski o bezpieczeństwo swoich gospodarstw domowych utraciło naturalny odruch gromadzenia zapasów na tzw. trudne czasy, który kiedyś był zupełnie oczywisty.

7. Brak przygotowania organizacji pozarządowych. Obserwacja dotychczasowego funkcjonowania organizacji pozarządowych w Polsce, wskazuje, że w skali całego kraju stanowią one istotny element życia społecznego i potencjalnie mogą również stanowić istotny element w systemie przygotowań obronnych społeczeństwa polskiego. Wyniki prowadzonych badań pokazują jednak, że potencjał, jaki stanowią, nie jest skutecznie wykorzystywany. Główną przeszkodą jest tutaj nadmierna centralizacja i biurokratyzacja funkcjonowania całego systemu bezpieczeństwa w Polsce. Z tego powodu współpraca organizacji pozarządowych, np. z siłami zbrojnymi, i wykorzystanie ich potencjału, odbywa się w sposób mało skuteczny i nie efektywny, pomimo dużego wysiłku organizacyjnego ze strony MON. Jedyną szansą na zmianę tej sytuacji jest decentralizacja dotychczasowych działań oraz budowa SOP.

8. Brak przygotowania ośrodków kultury i kultu religijnego. Rozpatrując kwestie przygotowań obronnych, nie można pominąć aspektu przygotowania aksjologicznych fundamentów społeczeństwa poprzez rozwój jego kultury i tradycji oraz wiary w ośrodkach kultury i kultu religijnego. Ośrodki te stanowią bowiem istotne miejsce wychowania, budowania tożsamości oraz tworzenia więzi patriotycznych i społecznych. Mogą więc rozwijać w społeczeństwie cechy ważne dla sprawnego funkcjonowania obrony powszechnej.

Podsumowując, system przygotowania obronnego społeczeństwa funkcjonuje w Polsce bardzo słabo. Administracja rządowa oraz samorządowa wypełniają ciężące na nich w tym zakresie obowiązki w niewielkim stopniu, dorosły obywatel praktycznie nie ma możliwości, nawet gdyby chciał, przygotować się do wypełniania swojego konstytucyjnego obowiązku obrony ojczyzny (art. 85), chyba, że zupełnie prywatnie i na własny koszt.

Natomiast przygotowanie dzieci i młodzieży, w większości oparte jest na dobrowolnej i ochotniczej aktywności niewielkiej kilkuprocentowej grupy młodych ludzi, którzy często poświęcają swój prywatny czas i pieniądze, aby wyręczać instytucje państwowe.

3. Przygotowanie obronne państwa

Pozamilitarne przygotowania obronne państwa, to działania zmierzające do utrzymania i rozwijania potencjału administracyjnego, ekonomicznego oraz militarnego państwa w stanie zapewniającym jego powszechne i skuteczne wykorzystanie do zwalczania zagrożeń i kryzysów militarnych oraz w wojnie. Przygotowania obronne państwa obejmują następujące działania administracji publicznej: planowanie obronne, przygotowanie systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, utrzymywanie oraz podwyższanie gotowości obronnej państwa, mobilizację gospodarki, gospodarowanie rezerwami strategicznymi, przygotowanie transportu i infrastruktury transportowej, przygotowanie służby zdrowia, przygotowanie systemu łączności, przygotowanie do militaryzacji,

przygotowanie do prowadzenia szczególnej ochrony obiektów, prowadzenie szkoleń obronnych, kontrola wykonywania zadań obronnych.

Jednak głębokie zmiany polityczne i ekonomiczne, w tym szczególnie reforma administracji oraz niekontrolowana prywatyzacja gospodarki w latach 90. XX w. doprowadziły do powstania poważnych zaniedbań również w zakresie przygotowań obronnych. Ich skala i zakres zostały przedstawione w raporcie NIK z grudnia 2019 roku, który został przesłany do wszystkich najważniejszych organów administracji publicznej odpowiedzialnych za bezpieczeństwo [8]. Niestety do dnia dzisiejszego nie spowodował on skutecznej reakcji ze strony naszego państwa i sytuacja prawdopodobnie jeszcze się pogorszyła. Dlatego czas najwyższy na dokonanie głębokiej zmiany i dostosowanie współczesnych przygotowań obronnych państwa do nowych warunków społecznych i ekonomicznych oraz nowej sytuacji geopolitycznej w Europie.

Stąd współcześnie wyjątkowego znaczenia nabiera nadanie przygotowaniom obronnym państwa charakteru powszechnego. Wymaga to jednak zaangażowania do ich realizacji wszystkich zobowiązanych do tego organów władzy i administracji rządowej oraz innych organów i instytucji państwowych, organów samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i innych jednostek organizacyjnych, organizacji społecznych, a także wszystkich obywateli.

4. Przygotowanie obronne obszaru kraju

Terytorium państwa oraz jego teren są zasadniczymi czynnikami przy wszelkiego rodzaju działaniach wojennych w skali strategicznej, operacyjnej i taktycznej. Stanowią płaszczyznę, na której rozgrywa się walka i która przez swoje naturalne właściwości (rzeźba, pokrycie terenu, klimat), ma decydujący wpływ na efektywność bojową środków rażenia i możliwość ruchów wojsk. Terytorium Polski postrzegane jako zasób obronny powinno zapewnić, w wyniku wcześniejszych przygotowań, dogodne warunki dla funkcjonowania systemu obronnego oraz sił zbrojnych. Prace z zakresu przygotowania obszaru kraju wymagają znacznej ilości czasu, tak więc nie powinny być prowadzone *ad hoc* w chwili bezpośredniego zagrożenia, lecz przygotowane w czasie pokoju i muszą obejmować przygotowanie infrastruktury obronnej i wojskowej oraz operacyjne przygotowanie obszaru kraju (OPOK).

Jeszcze większe zaniedbania, w tym szczególnie wzdłuż granicy z Rosją, Białorusią i Ukrainą, występują w zakresie operacyjnego przygotowania obszaru kraju (OPOK). Nadrobienie tych zaległości w ciągu najbliższych kilku lat stanowi wyzwanie strategiczne dla Polski w obliczu coraz bardziej niebezpiecznej sytuacji geopolitycznej w Europie. Jeśli nie zostanie ono przeprowadzone na czas, to staniemy przed zagrożeniem ponownego „wpadnięcia w pułapkę” obrony nieprzygotowanego do prowadzenia działań wojennych terytorium. Szansą dla Polski jest natomiast wykorzystanie atutów obrony przygotowanego zawczasu terytorium do wielokrotnienie posiadanych zdolności obronnych państwa. W tym celu prawidłowo przeprowadzone OPOK powinno obejmować: prowadzenie rozpoznania inżynierskiego terenu; budowę zapór inżynierskich i przygotowanie niszczek; rozbudowę fortyfikacyjną terenu, a także przygotowanie i utrzymanie dróg oraz przepraw.

ZAKOŃCZENIE

Sytuacja międzynarodowa w świecie i Europie, w tym szczególnie w Europie Środkowo-Wschodniej, staje się coraz bardzo niestabilna, zmienna i nieprzewidywalna, a pozycja Polski bardzo niepewna. Widać coraz wyraźniej, że wokół Polski i Ukrainy toczy się bardzo brutalna gra interesów globalnych mocarstw i korporacji w której niestety jeszcze wszystkie warianty są możliwe.

Zaproponowany wariant strategii obrony powszechnej oraz model systemu obrony powszechnej stanowi kontynuację rozpoczętej w 2017 r. budowy WOT. Zdaniem autora to organizacyjny oraz kadrowy potencjał WOT powinien być fundamentem budowy nowego SOP. Jednak, aby przedsięwzięcie to zakończyło się sukcesem, w działania te, oprócz Ministerstwa Obrony Narodowej, muszą się zaangażować także inne organy administracji publicznej, w tym szczególnie Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji; Ministerstwo Edukacji Narodowej; Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego; Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego; Ministerstwo Sportu i Turystyki, a projekt ten musi być koordynowany, nadzorowany oraz finansowany przez Rząd RP.

[1] Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny (Dz.U. 2022 poz. 655).

[2] J. Boć, *Prawo administracyjne*, Kolonia Limited, Wrocław 2007.

[3] „Rzeczpospolita Polska jest dobrem wspólnym wszystkich obywateli”.

[4] „1. Obowiązkiem obywatela polskiego jest obrona Ojczyzny”.

[5] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP - 2020*, pkt. 2.1 „Budować system obrony powszechnej w pełni wykorzystując potencjał instytucji państwowych i samorządowych, podmiotów systemu edukacji i szkolnictwa

wyższego, społeczności lokalnych, podmiotów gospodarczych, organizacji pozarządowych oraz obywateli, który będzie stanowił kompleksową odporność państwa na zagrożenia niemilitarne i militarne.

[6] „W trosce o bezpieczeństwo naszej Ojczyzny, kierując się konstytucyjnym obowiązkiem jej obrony nałożonym na każdego obywatela Rzeczypospolitej Polskiej (...)”.

[7] Pozytywnym przykładem z przeszłości jest nieobowiązujące już niestety Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 28 września 1993 r. w sprawie powszechnej samoobrony ludności (Dz.U. 1993 nr 91 poz. 421).

[8] Informacja o wynikach kontroli NIK: *Przygotowania obronne państwa w systemie bezpieczeństwa narodowego RP z dnia 20.12.2019* (Nr ewid. 195/2019P18034/KON).